

ความคาดหวังของประชาชนที่มีต่อหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเชียงใหม่และ การพัฒนาไปสู่ความเป็นสื่อพลเมือง*

People's Expectations of Local Newspapers in Chiang Mai and their Pathway to be Civic Media

ธรรมกิตดี ธรรมโม^{1**}
Thammakit Thammo^{1**}

¹ภาควิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
เลขที่ 202 ถนนช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50300

¹Department of Communication Arts, Chiang Mai Rajabhat University
202 Changpuak Road, Muang District, Chiang Mai Province 50300

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาถึงความคาดหวังของประชาชนผู้รับสารต่อบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ 2) ศึกษาถึงบทบาท และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อวงรั้งการพัฒนาหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ และ 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่น และแนวทางในการส่งเสริมให้หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่เป็นสื่อพลเมือง (Civic Journalism) ที่ผูกพันกับชุมชนท้องถิ่น ใช้วิธีการศึกษา 3 แบบคือ การวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้สูตรของทาโร ยามาเนในการกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คนโดยเลือกผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นแฟนประจำ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ การวิเคราะห์เนื้อหาข่าว บทบรรณาธิการ และบทความจากการสุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ และการสัมภาษณ์แบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 6 ราย

ผลการศึกษาพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคาดหวังต่อบทบาทของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเชียงใหม่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$) โดยเฉพาะอย่างยิ่งความคาดหวังต่อบทบาทในด้านการทำหน้าที่เป็นปากเสียงให้กับชุมชนท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.43$) ส่วนบทบาทต่อชุมชนท้องถิ่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบันของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นนั้นผู้ตอบแบบสอบถามให้ค่าเฉลี่ยในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.67$) ซึ่งถือเป็นระดับที่ต่ำกว่าความคาดหวัง มีปัจจัยที่ถ่วงรั้งการพัฒนาทั้งภายในและภายนอก การพัฒนาหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเชียงใหม่ไปสู่ความเป็น

*บทความนี้เรียบเรียงจากงานวิจัย ฉบับสมบูรณ์ เรื่อง “หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่: บทบาท ความคาดหวังของประชาชนและแนวทางการพัฒนาไปสู่ความเป็นสื่อพลเมือง”

** ผู้เขียนหลัก (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประจำภาควิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่)
อีเมล: thammakit_th@cmru.ac.th

สื่อพลเมืองที่ผูกพันกับชุมชนท้องถิ่นนั้น จะต้องเสนอประเด็นข่าวปัญหาที่เป็นวิกฤตของชาวเมืองเชียงใหม่อย่างเข้มข้นและต่อเนื่องโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาสิ่งแวดล้อม และเปิดพื้นที่ให้กับแหล่งข่าวที่ไม่ใช่ภาครัฐการให้มากขึ้น รวมถึงการเปิดให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะของนักข่าวพลเมือง นอกจากนี้จะต้องมีการนำสื่อใหม่และสื่อสังคมออนไลน์เข้ามาใช้เพื่อการเข้าถึงผู้รับสารได้มากขึ้น

คำสำคัญ

หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น สื่อท้องถิ่น สื่อพลเมือง

Abstract

This research is aimed to 1) explore people's expectation of local newspapers in the context of Chiang Mai 2) investigate local newspapers' roles in relation to local community and hurdles they are facing and 3) analyze the papers' content vis-à-vis how they represent the local leading to ways to promote these communication outlets to be civic media.

Employing survey research by using Taro Yamane formula to get 400 sampling group from regular readers; content analysis on news, editorials and commentaries of targeted newspapers; and interviews 6 key informants by using purposive sampling method, the study found that research respondents have high expectations of local newspapers and particularly, their roles to represent local interests ($\bar{X} = 4.43$). However, they see the existing roles of these media is only on average level ($\bar{X} = 2.67$). Both internal and external unfavorable factors obstruct these media. In order to turn themselves to be civic media, local newspapers have to massively concentrate on content related to crises of Chiang Mai, i.e. environment issues and provide more spaces to sources other than government agencies, especially those associating with local community and civil society. Giving opportunities to people to report stories is another way to make media closely link to their target readers. Finally, they must immensely utilize online social media in order to reach larger receivers.

Keywords

Local Newspaper, Local Media, Civic Journalism

บทนำ

ดังเป็นที่ประจักษ์ชัดว่าในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา หนังสือพิมพ์และสื่อสิ่งพิมพ์ได้ตกต่ำลงตามลำดับ ไม่ว่าจะวัดจากปริมาณผู้รับสาร รายได้ การโฆษณา การจ้างงาน ความสามารถในการเข้าถึง ฯลฯ จากการศึกษาพบว่าหนังสือพิมพ์ในอเมริกาในช่วงเพียงสิบปีหลังเปิดศตวรรษใหม่ยอดจำหน่ายหนังสือพิมพ์ลดลงถึงร้อยละ 25.6 (Hargrove, Miller & Stempell, 2011, 84) ในประเทศไทยเองก็เช่นกัน สุภากร บุญปาน กรรมการผู้จัดการบริษัทมติชนจำกัด (มหาชน) หนึ่งในค่ายสื่อมวลชนรายใหญ่ของประเทศไทย เจ้าของหนังสือพิมพ์มติชน ข่าวสด ประชาชาติธุรกิจ มติชนสุดสัปดาห์ ฯลฯ ชี้ว่าสื่อสิ่งพิมพ์ในรอบ 20 ปีที่ผ่านมามียอดผู้อ่านลดลงตามลำดับ (Matichon Online, 2016) โฆษณาซึ่งเป็นแหล่งรายได้หลักของกิจการลดลงอย่างต่อเนื่อง จากการสำรวจของบริษัทเดอะเน็ลเส็น คอมปะนี (ประเทศไทย) จำกัด พบว่ายอดโฆษณาหนังสือพิมพ์ไทยลดลงตามลำดับจาก 15,258 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2556 เหลือเพียง 13,166 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2557 และ 12,332 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2558 (Cited in ThaiPublica, 2016) ทำให้สิ่งพิมพ์หลายสำนักต้องปิดตัวลง เช่น หนังสือพิมพ์บ้านเมือง นิตยสารสกุลไทย เปรี๊ยะ ดิฉัน Image ฯลฯ

สาเหตุของความตกต่ำของหนังสือพิมพ์ เกิดจากสาเหตุหลายประการโดยเฉพาะอย่างยิ่งพฤติกรรม การบริโภคสื่อของประชาชนที่ต้องการสะดวกความรวดเร็ว และรูปแบบการใช้ชีวิต (Life Style) ที่ผูกติดอยู่กับเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ ทำให้ผู้คนหันไปให้ความสนใจกับสื่อใหม่ (New Media) สามารถสนองตอบความต้องการในด้านความฉับไว ทันต่อเหตุการณ์

ท่ามกลางกระแสความตกต่ำของสื่อสิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นจะเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบมากกว่าหนังสือพิมพ์ระดับชาติ ดังจะเห็นได้ว่าในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมาหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นนอกจากจะไม่สามารถแข่งขันกับสื่อใหม่แล้ว ยังสูญเสียฐานะการแข่งขัน ทำให้ต้องปิดตัวเองไปจำนวนมาก กระทั่งแวดวงศึกษาวิจัยต่างมองข้ามความสำคัญของสื่อประเภทนี้ จากการศึกษาของวิลาลินี พิพิธกุล (Suwannapong, 2016) สะท้อนให้เห็นภาพชัดว่ามีจำนวนของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเป็นจำนวนไม่น้อยกว่า 250 ฉบับทั่วประเทศ แต่ส่วนใหญ่ประสบปัญหาทางธุรกิจ และปิดกิจการ

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าการที่จะสร้างสังคมให้มีความเข้มแข็ง มีประชาชนที่ตื่นตัว รู้เท่าทันต่อข้อมูลข่าวสารนั้น จำเป็นต้องมีสื่อที่หลากหลายในการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน รวมถึงมีมุมมอง ทั้งจากท้องถิ่นและระดับชาติ เพื่อสร้างสมดุลทางด้านเนื้อหาข่าวสารและทัศนคติการมองที่หลากหลาย ดังนั้นหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาท้องถิ่น ดังที่นักวิชาการหลายคนชี้ว่า หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น โดยนำประเด็นสำคัญของท้องถิ่น มาสู่เวทีสาธารณะ (Franklin, Hamer, Hanna, Kinsey & Richardson, 2006, 134-136)

Noomnon (1987) ระบุว่าหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการปลุกกระตุ้นความคิดเห็นของคนในท้องถิ่น ให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาและช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว ของท้องถิ่น และช่วยสอดส่องดูแลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐและนักการเมืองท้องถิ่น สอดคล้องกับ Chawalatawat (1999, 111-112) ที่ระบุว่าหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นจิตสำนึกของคนในชุมชน

ให้ตื่นตัวกับกระบวนการพัฒนาของสังคม และ Nielsen (2015, 1-2) ซึ่งชี้ว่าไม่ว่าจะเป็นสังคมชนบทหรือชุมชนเมืองต่างต้องการสื่อท้องถิ่นเพื่อรับรู้ข้อมูลข่าวสารและช่วยให้ตื่นตัวในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ

เมื่อหันมาพิจารณาคู่มือหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่พบว่า มีปัจจัยพื้นฐานที่เอื้อประโยชน์ต่อการเจริญเติบโตของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นหลายประการทั้งในแง่ของความเป็นเมืองใหญ่อันดับสองที่มีการอพยพย้ายถิ่นฐานของคนเข้ามาเป็นจำนวนมากรวมถึงนักท่องเที่ยวต่างประเทศ อีกทั้งยังเป็นศูนย์กลางการศึกษาที่มีสถาบันอุดมศึกษาทั้งรัฐและเอกชนตั้งอยู่

นอกจากนี้เชียงใหม่ยังมีปัญหาที่หลากหลายที่เกิดจากการขยายตัวของเมือง ซึ่งถือเป็นปัจจัยบวกต่อหนังสือพิมพ์ในการเข้าไปมีบทบาทผ่านการเสนอข่าว ปัญหาสำคัญของเมืองได้แก่ ปัญหาการจราจรติดขัด อากาศเสีย น้ำเสีย ขยะ สาธารณูปโภคไม่เพียงพอ การขยายตัวของชุมชนแออัด การทำลายศิลปะและสถาปัตยกรรมโบราณ การใช้ที่ดินผิดประเภท ฯลฯ (Apawatcharoot, 2016)

แต่อย่างไรก็ตามพบว่าหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเชียงใหม่ตกอยู่ในชะตากรรมที่ไม่ต่างจากหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นโดยทั่วไป ทั้งนี้หนังสือพิมพ์ในจังหวัดเชียงใหม่ประกอบด้วยหนังสือพิมพ์รายวันที่ออกเป็นประจำคือ ไทยนิวส์กับเชียงใหม่นิวส์ และมีหนังสือพิมพ์และนิตยสารรายสัปดาห์อีกอย่างน้อย 10 ฉบับ แต่ทั้งหมดมีลักษณะเป็นกิจการขนาดเล็ก หรือกิจการครอบครัว ไม่มีความเข้มแข็งทางการเงิน และยังขาดความสามารถในการแข่งขันกับสื่ออื่นๆ การปิดกิจการจึงเป็นสิ่งที่มิให้เห็นอยู่ตลอดห่วงประวัติศาสตร์ของสื่อท้องถิ่น เช่น หนังสือพิมพ์ระมิงค์ หนังสือพิมพ์ข่าวสยาม หนังสือพิมพ์ประชากร เป็นต้น (Tutchanok, 1994 ; Chaiwongkaew, 2008 ; Suwannapong, 2016)

ท่ามกลางกระแสการเคลื่อนไหวเพื่อให้จังหวัดเชียงใหม่เป็นหัวเมืองแรกที่จะพัฒนาไปสู่การปกครองท้องถิ่นเต็มรูปแบบด้วยการให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด เพราะโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดินในปัจจุบันยังไม่ได้ให้อำนาจท้องถิ่นในการจัดการแก้ไขปัญหาท้องถิ่นอย่างแท้จริง (Charoenmuang, 2007) โดยคนท้องถิ่นเชียงใหม่มุ่งหวังว่าโครงสร้างแบบกระจายอำนาจจะเป็นรูปแบบที่ตอบสนองต่อการพัฒนา มากกว่ารูปแบบการปกครองในปัจจุบัน แต่การเปลี่ยนแปลงในระดับโครงสร้างจะไม่ได้ส่งผลดี และมีความยั่งยืนหากปราศจากการพัฒนาประชาชนในระดับฐานรากซึ่งมีประเด็นการรับรู้ข่าวสารเป็นแกนกลางหลัก บทควมวิจัยชิ้นนี้จึงพุ่งเป้าคำถามไปที่หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นของจังหวัดเชียงใหม่ ว่ามีปัจจัยใดที่อุดหนุนการพัฒนา ประชาชนผู้รับสารมีความคาดหวังอย่างไรต่อหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น การนำเสนอข่าวสารของสื่อดังกล่าวให้ความสำคัญกับเนื้อหาที่มาจากมุมมองของท้องถิ่นให้มากน้อยเพียงไร

นอกจากนี้ยังได้มุ่งสำรวจถึงแนวทางการพัฒนาหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นไปสู่ความเป็นสื่อพลเมืองซึ่งผูกพันใกล้ชิดกับชุมชนท้องถิ่น เน้นเสนอเรื่องราวที่กระทบกับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน เปิดพื้นที่การนำเสนอข่าวจากทัศนะท้องถิ่น และมองประชาชนในฐานะพลเมืองที่มีส่วนได้เสีย (Citizens) ไม่ใช่ฐานะของผู้ชม (Spectators) โดยส่งเสริมให้ชุมชนมีความตื่นตัวในการเข้ามามีส่วนร่วมกับกระบวนการพัฒนาในชุมชนท้องถิ่น (Rosen, 2000, 680 ; Glasser, 1999, 8-10 ; MIT Center for Civic Media, 2016)

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการมุ่งเป้าไปที่ปัญหาและแนวทางการพัฒนาหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นซึ่งมักถูกมองข้าม ทั้งที่เป็นองค์ประกอบสำคัญและรากฐานในการพัฒนาการรับรู้ของประชาชนและสำนึกในความเป็นท้องถิ่น อันจะเป็นรากฐานให้เกิดการพัฒนาที่เข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาถึงความคาดหวังของประชาชนผู้รับสารต่อบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาถึงบทบาท และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อวงรั้งการพัฒนาหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่น และแนวทางในการส่งเสริมให้หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่เป็นสื่อพลเมือง (Civic Journalism) ที่ผูกพันกับชุมชนท้องถิ่น

ทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เกี่ยวข้องกับศาสตร์ แนวคิด ทฤษฎีที่หลากหลาย นำมาบูรณาการเพื่อให้เห็นภาพของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่มีปฏิสัมพันธ์กับสื่อท้องถิ่น และชุมชนอย่างรอบด้านดังต่อไปนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน

แนวคิดหน้าที่นิยมเป็นแนวความคิดที่ประยุกต์มาจากกลุ่มหน้าที่นิยม (Functionalism) ซึ่งเปรียบสังคมเสมือนร่างกายมนุษย์ อันประกอบไปด้วยอวัยวะส่วนต่าง ๆ ซึ่งจะต้องทำหน้าที่ของตนเองให้สมบูรณ์ ส่วนร่วมทั้งหมดจึงจะอยู่รอดปลอดภัย (Kaewthep, 2009, 29) การที่สังคมสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีเสถียรภาพและมีความต่อเนื่อง เชื่อว่าเนื่องมาจากแต่ละองค์ประกอบที่อยู่ภายใต้สังคมต่างทำหน้าที่ของตนเองตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับ สื่อมวลชนถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญในโครงสร้างของระบบสังคมโดยรวม หากปราศจากสื่อมวลชนแล้ว ระบบสังคมจะไม่มีสมดุลและยากที่จะดำรงอยู่

2. แนวคิดเกี่ยวกับวารสารศาสตร์และหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น

2.1 วารสารศาสตร์และหนังสือพิมพ์

วารสารศาสตร์มีความหมายถึงกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการรายงานข่าว และการวิเคราะห์ตีความเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสังคมเพื่อให้สาธารณชนได้รับทราบความเป็นไปของสังคม Boonsiriphan (2007) ได้ให้นิยามชัดเจนว่าวารสารศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยหลักการเสนอข่าวและสถานการณ์ปัจจุบัน ครอบคลุมกระบวนการข่าวที่เผยแพร่ทางสื่อมวลชนทุกแขนง หนังสือพิมพ์จึงเป็นสื่อที่ใช้แนวคิดทางด้านวารสารศาสตร์ เป็นปรัชญาในการทำงาน เพื่อเสนอข่าวและทัศนะไปสู่ประชาชน

2.2 หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น

หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเป็นสื่อเพื่อการรายงานข่าวสำหรับคนท้องถิ่น นักวิชาการหลายสำนักมองหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นอย่างสอดคล้องกันโดย Chawalatawat (1999, 6) ระบุว่าหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเป็นสื่อ

ที่เกิดขึ้นตามความต้องการและตอบสนองผลประโยชน์ของสังคมท้องถิ่น จึงเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องที่มีผลกระทบต่อท้องถิ่น และเป็นการสะท้อนความรู้สึกนึกคิด ประเพณี วัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น

Noomnon (1987, 26) และ Kaviya (1983, 73) กล่าวว่าหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นจำหน่ายในระดับจังหวัดหรือภูมิภาค และมีคนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมอย่างลึกซึ้ง เพื่อให้สื่อดังกล่าวตอบสนองผลประโยชน์ของคนในท้องถิ่น

ในขณะที่คณะนักวิชาการวารสารศาสตร์นำโดยบ็อบ แฟรงคลิน (Franklin et al, 2006, 134-136) มองว่าหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น ซึ่งนอกจากจะเสนอข่าวทั่วไปแล้ว มักจะจับประเด็นนำเอาประเด็นสำคัญของท้องถิ่นมาบรรณคดีโดยผ่านการนำเสนอในเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ นักวิชาการกลุ่มนี้สนับสนุนโครงสร้างของหนังสือพิมพ์ที่ผูกติดอยู่กับท้องถิ่น มากกว่าที่จะเป็นหนังสือพิมพ์ที่เป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายใหญ่ของหนังสือพิมพ์ระดับชาติและนานาชาติ ขณะที่ไมค์ โกลเวอร์ (Glover, 1998, 119) ระบุว่าหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นจะต้องไม่ลืมจุดแข็งในความเป็นสื่อของท้องถิ่น ดังนั้นจึงต้องเน้นการเสนอข่าวเกี่ยวกับท้องถิ่นเป็นหลัก ซึ่งถือเป็นจุดขายซึ่งเป็นเอกลักษณ์ ดังนั้นไม่ควรที่จะทุ่มเททรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดของตัวเองไปในเรื่องเกี่ยวกับข่าวสารระดับชาติ หากแต่ควรหันมาเน้นในสิ่งที่อยู่รอบตัว

3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสื่อพลเมือง

แนวคิดเกี่ยวกับสื่อพลเมือง (Civic Journalism) ซึ่งในภาษาไทยบางครั้งเรียกกันว่าสื่อประชาสังคม เกิดขึ้นในสังคมอเมริกา ในฐานะที่เป็นอีกทางเลือกของกระบวนการสื่อข่าวและรายงานข่าวที่ทำทลายแนวความคิดของวารสารศาสตร์กระแสหลักที่ยึดหลักการของความเป็นกลาง และการไม่เอาตัวเองเข้าไปผูกพันใด ๆ กับข่าว ซึ่งเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่ผู้สื่อข่าวยึดถือติดต่อกันมานาน แนวคิดสื่อพลเมืองเชื่อว่าผู้สื่อข่าวควรมีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องในบางลักษณะ (Interventionist Journalism) โดยยึดผลประโยชน์ของชุมชนหรือของสาธารณะเป็นหลัก Glasser (1999, 8-10) ระบุว่าหนังสือพิมพ์ไม่ควรจำกัดตัวเองโดยยึดความเป็นกลาง (Fair-Minded Participant) เป็นสรณะ เพราะนั่นจะเป็นอุปสรรคต่อบทบาทการทำหน้าที่ของสื่อในการส่งเสริมประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมของประชาชน และบทบาทในการเปลี่ยนแปลงสังคม

Hass & Steiner (2006, 240-244) ยืนยันว่าแนวคิดสื่อพลเมืองมีความแตกต่างที่ชัดเจนกับสื่อกระแสหลักที่ดำเนินการธุรกิจสื่อในปัจจุบัน เพราะนั่นที่จะรับฟังพลเมือง สนองตอบในสิ่งที่พวกเขาอยากจะทำ นำมุมมองจากพวกเขาแนะนำเสนอแทนที่จะมีแต่เพียงความคิดเห็นจากนักการเมือง ผู้เชี่ยวชาญ และชนชั้นนำในสังคม โดยมีการปรับโครงสร้างการทำงานของกองบรรณาธิการ จากเดิมที่จะต้องจัดผู้สื่อข่าวไปติดตามแหล่งข่าวชั้นนำ (Elite Sources) ไปเป็นวิธีการจัดทำทีมข่าวที่คอยติดตามประเด็นพิเศษซึ่งเกี่ยวข้องกับชุมชน

ปรัชญาของแนวคิดสื่อพลเมืองถือว่าเป็นความรับผิดชอบของสื่อมวลชนในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพลเมืองในระบบประชาธิปไตย และทำให้พลเมืองเกิดความรู้สึกผูกมัดที่จะเป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคม (Franklin et al., 2006, 214)

สื่อพลเมืองเป็นความพยายามที่จะเชื่อมต่อผู้อ่านหรือผู้รับสารเกี่ยวกับประเด็นทางสังคม โดยยึดถือว่าพวกเขาเป็นพลเมืองที่รับผิดชอบต่อชุมชน มากกว่าจะยึดถือพวกเขาเป็นผู้บริโภคสินค้าและบริการ (Civic Practices Network, 2016) ต้องมองผู้รับสารในฐานะที่เป็นพลเมือง (Citizen) มากกว่าที่เป็นเพียงผู้ดูหรือผู้ชม (Spectator) และต้องเรียนรู้ที่จะหาวิธีการนำเสนอข่าวที่เป็นการกระตุ้นพลเมืองเข้ามาร่วมกิจกรรมทางสังคมและการสนทนาแลกเปลี่ยนทางการเมือง (Rosen, 2000, 680)

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการศึกษาอยู่ 3 แบบคือ

1. การวิจัยเชิงปริมาณ

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เป็นการสำรวจความคิดเห็นโดยการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) มุ่งเน้นไปยังกลุ่มที่รู้จักหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น และติดตามข่าวสารค่อนข้างเป็นประจำ เพื่อตอบคำถามเกี่ยวกับบทบาทและความคาดหวังของประชาชนผู้รับสารที่มีต่อหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น จากสถิติของกระทรวงมหาดไทย โดยกรมการปกครอง ได้ระบุประชากรจังหวัดเชียงใหม่ ณ เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2559 มีทั้งหมด 1,730,720 คน (Department of Provincial of Administration, 2006) ผู้วิจัยใช้สูตรการกำหนดกลุ่มตัวอย่างของทากาโรยามาเน่ (Yamane, 1973) โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่นที่ 95 % ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 0.05 ดังนี้

$$n = \frac{N}{1+Ne^2}$$

เมื่อ

- n = จำนวนตัวอย่างที่จะต้องทำการสุ่ม
- N = จำนวนประชากรทั้งหมด
- e = ค่าความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่าง

แทนค่า

$$N = \frac{1,730,720}{1+1,730,720(0.05^2)}$$

$$= 399.9$$

การวิจัยเชิงสำรวจครั้งนี้ จึงออกแบบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงไปยังกลุ่มแฟนประจำที่รู้จักหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเป็นอย่างดี ทั้งหมด 400 คน

1.2 การสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอนประกอบด้วย ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เกี่ยวกับพฤติกรรมกาเปิดรับสื่อวิเคราะห์ด้วยการแจกแจง

ความถี่ หากำร้อยละ และตอนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็น และความคาดหวังที่มีต่อหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ใช้วิธีการวิเคราะห์โดยการนำมาตรส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามมาตราวัดแบบลิเคิร์ต (Likert Scale) มาใช้ แบ่งออกเป็น 5 ระดับคือ ตั้งแต่ 1-5 เรียงลำดับจากน้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด โดยเกณฑ์การแปลความหมายเพื่อจัดลำดับคะแนนเฉลี่ย ในช่วงคะแนนมีดังต่อไปนี้คือ

คะแนนเฉลี่ย 4.51-5.00	แปลความหมายว่า อยู่ในระดับมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย 3.51-4.50	แปลความหมายว่า อยู่ในระดับมาก
คะแนนเฉลี่ย 2.51-3.50	แปลความหมายว่า อยู่ในระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 1.51-2.50	แปลความหมายว่า อยู่ในระดับน้อย
คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.50	แปลความหมายว่า อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ทั้งนี้มีการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อให้ทราบระดับความคิดเห็นและความคาดหวังของผู้ตอบแบบสอบถาม

การตรวจสอบความเที่ยงของเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ที่มีความรู้เกี่ยวกับการวิจัย 1 ท่าน นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน 1 ท่าน และนักวิชาชีพสื่อสารมวลชน จำนวน 1 ท่าน หลังจากได้รับคำแนะนำและข้อเสนอแนะแล้ว ได้นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์

ส่วนการตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ได้นำแบบสอบถามไปตรวจสอบค่าความเชื่อมั่นกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่บุคคลเดียวกันกับการวิจัย จำนวน 30 คน นำข้อมูลที่ได้มาหาค่าความเชื่อมั่นตามวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach, 1970, 161) โดยใช้สูตร

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left\{ 1 - \frac{\sum s_i^2}{s_t^2} \right\}$$

เมื่อ

α คือ ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

n คือ จำนวนข้อของแบบสอบถาม

s_i^2 คือ ผลรวมของค่าคะแนนความแปรปรวนเป็นรายข้อ

s_t^2 คือ ความแปรปรวนของแบบสอบถามทั้งฉบับ

ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาที่ได้คือ 0.95 ถือว่าอยู่ในระดับที่เชื่อถือได้ ทั้งนี้ตามมาตรฐานควรมีค่าแอลฟาไม่น้อยกว่า 0.80 หรือสูงกว่า (Sthapitanonda, 2014, 185)

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ

2.1 การวิเคราะห์เนื้อหา

การวิเคราะห์เนื้อหา ได้เลือกหนังสือพิมพ์ไทยนิวส์กับเชียงใหม่นิวส์มาเป็นกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากจังหวัดเชียงใหม่มีหนังสือพิมพ์รายวันเพียง 2 ฉบับดังกล่าวที่วางจำหน่ายอย่างต่อเนื่อง และมีอายุกว่า 25 ปีทำให้เป็นที่รู้จักกว้างขวาง ในขณะที่หนังสือพิมพ์และนิตยสารฉบับอื่นมีอายุสั้นและไม่ได้วางจำหน่ายสม่ำเสมอ ทั้งนี้เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อตอบคำถามว่าได้ให้ความสำคัญกับเนื้อหาเกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่นและสะท้อนความเป็นสื่อพลเมืองมากน้อยเพียงใด เนื้อหาที่นำมาวิเคราะห์ประกอบด้วยส่วนแรกคือส่วนที่เป็นการรายงานเหตุการณ์/เรื่องราวที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น อันได้แก่ข่าวที่รายงานทั้งในหน้า 1 และหน้าในของหนังสือพิมพ์ ส่วนที่สองคือส่วนที่เป็นความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความ/บทวิจารณ์/คอลัมน์ รวมถึงส่วนที่เป็นความคิดเห็นในบทบรรณาธิการ ซึ่งถือเป็นการแสดงทัศนคติอันเป็นจุดยืนของหนังสือพิมพ์ที่มีข่าวสาร/ประเด็นต่าง ๆ ของสังคม

การศึกษาเนื้อหาดังกล่าว เป็นวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือพิมพ์ในปี พ.ศ. 2559 โดยสุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ (Systematic Random Sampling) รายสัปดาห์ มีระยะห่างกันทุก ๆ 5 สัปดาห์ เริ่มจากสัปดาห์ที่ 1, 6, 11, 16, 21, ไปจนถึงสัปดาห์ที่ 51 รวมทั้งหมด 11 สัปดาห์ๆ ละ 7 ฉบับ รวม 77 ฉบับ เมื่อศึกษาจากหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น 2 หัวข้อ ทำให้มีหนังสือพิมพ์ที่ใช้ในการศึกษาทั้งหมด 154 ฉบับ การสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีนี้ทำให้ได้จำนวนหนังสือพิมพ์ในรอบสัปดาห์ (วันอาทิตย์ถึงวันเสาร์) ในสัดส่วนที่เท่ากัน นอกจากนี้ยังทำให้ได้เนื้อหาที่ครอบคลุม เพราะโดยทั่วไปหนังสือพิมพ์ในช่วงสุดสัปดาห์จะมีโครงสร้างเนื้อหาที่แตกต่างจากหนังสือพิมพ์ในช่วงวันจันทร์ถึงวันศุกร์ ทั้งนี้เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อนำไปสู่การตอบคำถามการวิจัย ดังนี้

2.1.1 การให้น้ำหนักในการนำเสนอที่เกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่นมีมากน้อยแค่ไหน โดยดูจากความถี่ในการนำเสนอเมื่อเทียบกับเนื้อหาทั้งหมด

2.1.2 เนื้อหาที่เกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่นตามข้อ 2.1.1 สะท้อนความเป็นสื่อพลเมืองหรือไม่ อย่างไร โดยแบ่งออกเป็น 2 ระดับคือ

2.1.2.1 ระดับพื้นฐานคือ การเสนอข่าวและเนื้อหาเกี่ยวข้องกับผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่น หรือมีเนื้อหาที่กระตุ้นให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของพลเมือง ทั้งนี้เนื้อหาทั่วไปที่ไม่เกี่ยวข้องแต่มีปรากฏในหนังสือพิมพ์ เช่น ความเคลื่อนไหวกีฬา (ฟุตบอลอังกฤษ ความพร้อมนักกีฬา ซีเกมส์ของไทย ฯลฯ) ดาราบันเทิง ความรู้เรื่องสุขภาพ-ความงาม ฯลฯ ในที่นี้ไม่จัดเป็นเนื้อหาพลเมืองทั้งระดับพื้นฐานและก้าวหน้า

2.1.2.2 ระดับก้าวหน้าคือ การเสนอข่าวและเนื้อหาซึ่งนอกจากจะเป็นไปตามข้อแรกในระดับพื้นฐานแล้ว ยังมีการสะท้อนมุมมองจากชุมชนท้องถิ่น (Bottom up Approach) โดยการอ้างอิงแหล่งข่าว/แหล่งข้อมูลที่นอกเหนือจากแหล่งข่าวที่เป็นผู้บริหารภาครัฐและผู้นำภาคธุรกิจ เช่น แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูลจากประชาชน ผู้นำชุมชน ประชาชนท้องถิ่น นักวิชาการ นักพัฒนาเอกชน (NGOs) นอกจากนี้ยัง

รวมหมายถึงการเสนอข่าวและเนื้อหาที่มีลักษณะของการเรียกร้อง/รณรงค์ร่วมกับท้องถิ่น เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบาย

การวิเคราะห์ข้อมูลจากเนื้อหาหนังสือพิมพ์ดังกล่าว ใช้ตารางลงรหัส (Coding Sheet) ซึ่งมีทั้งหมด 3 ตาราง ประกอบด้วย 1) ตารางลงรหัสข่าว ซึ่งแยกข่าวทั่วไปและข่าวท้องถิ่น 2) ตารางลงรหัสบทความ/บทวิจารณ์/คอลัมน์ และ 3) ตารางลงรหัสบทบรรณาธิการ ซึ่งข้อมูลที่จะทำให้สามารถทราบถึงการให้น้ำหนักความสำคัญกับข่าวและเนื้อหาท้องถิ่น และยังนำไปสู่การวิเคราะห์ระดับความเป็นสื่อพลเมือง

การกำหนดหน่วยในการวิจัย ได้ใช้หน่วยในการวิจัย 2 ประเภท เพื่อให้การวิเคราะห์สามารถอธิบายได้ในเชิงปริมาณ ดังนี้

หน่วยในการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ใช้หน่วยการวิเคราะห์ 2 หน่วย คือ (1) แนวคิดหลัก (Theme) โดยพิจารณาเนื้อหาของข่าว บทความ/บทวิจารณ์ และบทบรรณาธิการว่าแต่ละชิ้นมีแนวคิดหลักหรือความหมายโดยรวมอย่างไร และจัดเข้าประเภทตามที่กำหนดไว้ (2) หน่วยวิเคราะห์แบบรายเรื่อง (Item)

หน่วยในการระบุจำนวน (Unit of Enumeration) พิจารณาจากความถี่ (Frequency) โดยนับจากจำนวนที่นำเสนอ

การทดสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ทดสอบความน่าเชื่อถือ (Reliability) ของเครื่องมือ โดยสุ่มตัวอย่างข่าว บทความ และบรรณาธิการ จากหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นทั้งสองฉบับ ๆ ละ 50 รายเรื่อง รวม 100 รายเรื่อง โดยมีผู้ช่วยวิจัยอีก 1 คน สลับกันอ่าน แล้วกรอกข้อมูลลงในแบบบันทึกที่จัดเตรียมไว้ เพื่อให้แน่ใจว่าหากผู้วิจัยทำการวัดด้วยวิธีเดียวกัน เครื่องมือชุดเดียวกันแล้ว ผลที่ได้จากการวัดแต่ละครั้งมีความคงที่และแน่นอน

การทดสอบได้ใช้สูตรของโฮลส์ตี (Holsti, 1969, 140) ดังนี้

$$R = \frac{N(C1,C2)}{C1+C2}$$

C1,C2 = จำนวนการลงรหัสที่ผู้ลงรหัสเห็นสอดคล้องกัน

C1 + C2 = จำนวนการลงรหัสทั้งหมด

N = จำนวนผู้ลงรหัส

ค่าคำนวณที่ได้จากสูตรข้างต้นควรมีค่าไม่ต่ำกว่า 0.75 จึงจะถือว่าเครื่องมือในการวิจัยที่นำมาใช้มีความน่าเชื่อถือ

ผลการคำนวณการแทนค่าการทดสอบในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

$$\begin{aligned}
 R &= \frac{N(C1,C2)}{C1+C2} \\
 C1,C2 &= 46 \\
 C1 + C2 &= 50 + 50 \\
 N &= 2 \\
 R &= \frac{2(46)}{100} \\
 &= 0.92
 \end{aligned}$$

จากการคำนวณค่าที่ได้ 0.92 สูงกว่าเกณฑ์ที่ 0.75 ตามสูตรที่กำหนดไว้ข้างต้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ถือว่ามีความน่าเชื่อถือ

2.2 การสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ไปยังผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์เพื่อตอบคำถามวิจัยเกี่ยวกับบทบาท ปัจจัยถ่วงรั้งและแนวทางการพัฒนาหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ได้แก่ 1) ทัศนศรวิ เจริญเมือง นักวิชาการและปราชญ์ท้องถิ่นของภาคเหนือ 2) สันทัด ศักดิ์สูง บรรณาธิการและผู้บริหารหนังสือพิมพ์เชียงใหม่วิธส์ 3) บุญญฤทธิ์ ตูลาพรธพนงค์ บรรณาธิการอาวุโสหนังสือพิมพ์ไทยนิวิธส์ 4) เอกรัตน์ บรรเลง ผู้สื่อข่าวอาวุโสประจำจังหวัดเชียงใหม่ของหนังสือพิมพ์เครือผู้จัดการ 5) นันทา เบญจาศิลาวัณย์ บรรณาธิการสำนักข่าวประชาธรรมและนักเคลื่อนไหวทางสังคม และ 6) ชาตรี เชื้อมโนชาญ รองนายกเทศมนตรี เทศบาลนครเชียงใหม่ ทั้งนี้เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดเป็นผู้ที่เกี่ยวข้อง/คลุกคลี/เชี่ยวชาญ/มีทัศนคติที่เป็นประโยชน์ต่อสื่อท้องถิ่นและการพัฒนาเมืองเชียงใหม่ อีกทั้งยังมีฐานะเป็นตัวแทนจากภาคส่วนต่าง ๆ อันได้แก่ ผู้บริหารสื่อ บรรณาธิการ ผู้สื่อข่าว ผู้นำท้องถิ่น นักวิชาการ และภาคประชาสังคม

ผลการวิจัย

1. ความคาดหวังของประชาชนผู้รับสารที่มีต่อบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น

การวิจัยเชิงปริมาณ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 21-30 ปี มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001-20,000 บาท เปิดรับสื่อหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นผ่านหนังสือพิมพ์ฉบับกระดาษ ร้อยละ 28 ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 72 เป็นการบริโภคผ่านเครือข่ายออนไลน์ ความถี่ในการเปิดรับไม่แน่นอน ใช้เวลาในการอ่านน้อยกว่า 30 นาที เนื้อหาที่เปิดรับเป็นประจำคือข่าวหน้าหนึ่ง โดยมีความคาดหวังต่อบทบาทของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$) และมีความคาดหวังเป็นอันดับสูงสุดคือบทบาทในด้านการทำหน้าที่เป็นปากเสียงให้กับชุมชนท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.43$) ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1

ความคาดหวังที่มีต่อบทบาทของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น

ความคาดหวังต่อบทบาทในแต่ละด้าน	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)	ระดับความคิดเห็น
การทำหน้าที่เป็นปากเสียงให้กับชุมชนท้องถิ่น	4.43	.75	มาก
การทำหน้าที่ในการตรวจสอบการทำงานของ ภาครัฐในระดับท้องถิ่น	4.06	.72	มาก
การเสนอข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นอย่างครบถ้วน และรอบด้าน	4.23	.73	มาก
การเป็นเวทีในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ ประเด็นท้องถิ่น	3.91	.70	มาก
การรณรงค์ให้ประชาชนมีส่วนร่วมใน กระบวนการทางสังคม	3.89	.69	มาก
รวม	4.10	.59	มาก

นอกจากนี้การสำรวจดังกล่าวยังพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามประเมินคุณภาพข่าวของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.83$) และมีความทันต่อเหตุการณ์ในระดับที่น้อย ($\bar{X} = 2.48$) และมองว่าควรให้ความสำคัญกับข่าวเกี่ยวกับโครงการพัฒนาภาครัฐที่มีผลกระทบต่อท้องถิ่นระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$)

2. บทบาทและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อวงรั้งการพัฒนาหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น

จากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้ให้สัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็นสอดคล้องกันโดยสรุปได้ว่าตามหลักการแล้วหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นจะต้องมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่น แต่ปัจจุบันหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเชียงใหม่ไม่สามารถแสดงบทบาทดังกล่าวน้อยกว่าในอดีต โดยประชาชนได้หันไปเปิดรับข่าวสารจากสื่อในรูปแบบอื่นแทน สอดรับกับการศึกษาจากการออกแบบสอบถามที่ผู้ตอบแบบสอบถามระบุว่าหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในปัจจุบันมีบทบาทต่อท้องถิ่นในภาพรวมอยู่แค่ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.67$) ซึ่งต่ำกว่าระดับความคาดหวัง และมีความคิดเห็นว่าเป็นบทบาทในการทำหน้าที่เป็นปากเสียงให้กับชุมชนท้องถิ่นอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.50$)

อุปสรรคสำคัญในการพัฒนาหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในมุมมองของผู้ให้สัมภาษณ์มาจากทั้งปัจจัยภายในและภายนอกคือการรวมศูนย์อำนาจการเมืองและเศรษฐกิจไว้ที่ส่วนกลางมากเกินไป ทำให้ท้องถิ่นแม้กระทั่งหัวเมืองใหญ่อย่างเชียงใหม่มีเศรษฐกิจขนาดเล็กเมื่อเทียบกับส่วนกลาง และคนหันไปรับสื่อ

จากส่วนกลางเป็นส่วนใหญ่ และการปรับตัวของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นยังช้าเมื่อเทียบกับพฤติกรรมการบริโภคข่าวสารของคนที่หันไปหาสื่อใหม่มากขึ้น เนื้อหาที่น่าสนใจและไม่สอดคล้องกับความต้องการของคนท้องถิ่น และนอกจากนี้หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นยังประสบปัญหาด้านการพัฒนาบุคลากร

3. การนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่น และแนวทางในการส่งเสริมให้หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่เป็นสื่อพลเมือง (Civic Journalism) ที่ผูกพันกับชุมชนท้องถิ่น

จากการวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับน้ำหนักในการเสนอเนื้อหา/เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับชุมชนท้องถิ่น และเนื้อหาที่สะท้อนถึงความเป็นสื่อพลเมือง ปรากฏผลดังในตารางที่ 2 และตารางที่ 3

ตารางที่ 2

การให้น้ำหนักในการเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับชุมชนท้องถิ่น

	ท้องถิ่น		ทั่วไป		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ข่าว	2,920	61.50	1,825	38.50	4,745	100
บทความ/บทวิจารณ์/คอลัมน์	1,051	75.40	342	24.60	1,393	100
บทบรรณาธิการ	143	100	0	0	143	100

จากตาราง 2 พบว่าหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเชียงใหม่มีสัดส่วนเนื้อหาท้องถิ่น ประกอบด้วยข่าว 2,920 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 61.50 จากทั้งหมด 4,745 ข่าว บทความ/บทวิจารณ์/คอลัมน์ 1,051 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 75.40 จากทั้งหมด 1,393 ชิ้น และบทบรรณาธิการ 143 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 100

ตารางที่ 3

จำนวนเนื้อหาที่สะท้อนความเป็นสื่อพลเมือง

ข่าว			บทความ/บทวิจารณ์/คอลัมน์			บทบรรณาธิการ		
จำนวน ข่าว ท้องถิ่น	ความเป็นสื่อ พลเมือง		จำนวน บทความ/บท วิจารณ์/ คอลัมน์ เกี่ยวกับ ท้องถิ่น	ความเป็นสื่อ พลเมือง		จำนวนบท บรรณาธิการ เกี่ยวกับ ท้องถิ่น	ความเป็นสื่อ พลเมือง	
	จำนวน	ร้อยละ		จำนวน	ร้อยละ		จำนวน	ร้อยละ
2,920	84	2.88	1,051	77	7.30	143	21	14.70

จากตาราง 3 พบว่าเนื้อหาที่แสดงความเป็นสื่อพลเมืองในส่วนของข่าวมีทั้งหมด 84 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 2.88 จากทั้งหมด 2,920 ข่าว ส่วนบทความ/บทวิจารณ์/คอลัมน์ มีทั้งหมด 77 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 7.30 จากทั้งหมด 1,051 ชิ้นและบทบรรณาธิการ มี 21 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 14.70 จากทั้งหมด 143 ชิ้น โดยสรุปแม้ว่าหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นจะให้ความสำคัญกับเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับชุมชนท้องถิ่นในสัดส่วนที่มาก แต่เนื้อหาที่สะท้อนความเป็นสื่อพลเมืองยังมีอยู่ค่อนข้างน้อย และจากการสำรวจดังกล่าวพบเพียงเนื้อหาในส่วนของข่าว 7 ข่าวเท่านั้นที่เป็นการสะท้อนความเป็นสื่อพลเมืองในระดับก้าวหน้า โดยมีเนื้อหาที่สะท้อนให้เห็นถึงมิติการมีส่วนร่วมของประชาชน และอ้างอิงแหล่งข่าวที่เป็นผู้นำชุมชน และภาคประชาสังคม

แนวทางการพัฒนาหนังสือพิมพ์ให้เป็นสื่อพลเมืองที่ผูกพันกับชุมชนท้องถิ่นนั้น ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเชียงใหม่จะต้องมุ่งเน้นเสนอข่าวที่เป็นประเด็นวิกฤตของการพัฒนาเมืองเชียงใหม่ เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหามอกควัน ปัญหามลพิษทางอากาศ ฯลฯ ซึ่งเป็นประเด็นปัญหาที่คนท้องถิ่นอยากจะทำให้เกิดกระบวนการร่วมมือเพื่อการแก้ไข อีกทั้งจะต้องเปิดพื้นที่ให้กับแหล่งข่าวที่ไม่ใช่ภาคราชการให้มากขึ้น เช่น ผู้นำชุมชน ตัวแทนกลุ่มท้องถิ่น ภาคประชาสังคม ฯลฯ เพื่อให้มุมมองหลากหลายและควรจะต้องเปิดให้คนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะที่เรียกว่านักข่าวพลเมือง จึงให้ทำให้นักข่าวพิมพ์ท้องถิ่นเชียงใหม่มีพลังมากขึ้น นอกจากนี้จะต้องนำเสนอใหม่โดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ อินสตาแกรม ไลน์ ฯลฯ เข้ามาใช้เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายมากขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

1. ความคาดหวังของประชาชนต่อบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่

จากการสำรวจพบว่าประชาชนชนผู้รับสารมีความคาดหวังต่อบทบาทการทำหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในระดับที่มาก ($\bar{X} = 4.10$) โดยเฉพาะอย่างยิ่งความคาดหวังที่ว่าหนังสือพิมพ์จะทำหน้าที่ในการเป็นปากเสียงให้กับท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.43$) ทั้งนี้เพราะโดยโครงสร้างของระบบการสื่อสารมวลชนแล้วสื่อแต่ละประเภทต่างตอบสนองความต้องการของสังคมที่แตกต่างกันออกไป ในขณะที่สื่อมวลชนในระดับชาติมุ่งเสนอข่าวสารในระดับประเทศ ย่อมไม่สามารถเสนอข่าวสารในแต่ละจังหวัดและภูมิภาคได้อย่างครอบคลุม จึงเป็นบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่จะต้องเสนอข่าวสารและสะท้อนทัศนะของท้องถิ่น สอดรับกับความเห็นของนักวิชาการหลายคนที่มีมองว่าหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นจะต้องมีจุดเน้นที่ท้องถิ่น และแสดงบทบาทนำในสังคมท้องถิ่น (Chawalatawat, 1999 ; Noomnon, 1987)

2. บทบาทของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเชียงใหม่ และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อวงรั้งการพัฒนา

ประชาชนผู้รับสารเห็นว่าหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นสามารถแสดงบทบาทต่อท้องถิ่นได้ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.67$) เท่านั้น มีความทันต่อเหตุการณ์ในระดับที่น้อย ($\bar{X} = 2.48$) แม้จะมีเว็บไซต์ของตัวเองแต่ก็เป็นเพียงนำเนื้อหาเดิมจากหนังสือพิมพ์มานำเสนอ ไม่ได้รายงานทันทีที่เหตุการณ์เกิดขึ้น ทำให้ช่องว่างระหว่างหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นกับคนท้องถิ่นกว้างออกมากขึ้น โดยผู้คนต่างหันไปรับข้อมูล

ข่าวสารจากสื่อในรูปแบบสมัยใหม่ที่มีความรวดเร็ว มีวิธีการนำเสนอที่น่าสนใจและดึงดูดใจมากกว่า กระทั่งต้องปิดตัวลงไป อุปสรรคที่ดูร้ายกาจพัฒนาหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเชียงใหม่ มีหลากหลายประการได้แก่ ประการแรกการรวมศูนย์อำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจและการตัดสินใจไว้ที่ส่วนกลาง ทำให้เกิดการกระจุกตัวทางการพัฒนา แม้ว่าเมืองเชียงใหม่จะมีฐานะเป็นหัวเมืองใหญ่ของภาคเหนือแต่ก็มีข้อจำกัดในการพัฒนาตัวเอง ระบบเศรษฐกิจธุรกิจขนาดเล็ก ส่งผลทำให้สื่อท้องถิ่นและหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นมีขนาดเล็กมากเมื่อเปรียบเทียบกับสื่อระดับชาติ ประการที่สองคือการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ประการที่สามคือการปรับตัวขององค์กรได้ช้า ไม่ทันกับบริบทการสื่อสารที่เปลี่ยนแปลงไป และประการที่สี่ หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเชียงใหม่ยังไม่สามารถเข้าถึงท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง เนื้อหาที่นำเสนอยังไม่ตรงกับความต้องการของผู้รับสาร

3. การนำเสนอเนื้อหาในลักษณะของการทำหน้าที่เป็นตัวแทนให้กับชุมชนท้องถิ่น และการพัฒนาหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ให้เป็นสื่อพลเมือง

หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเชียงใหม่ยังคงให้ความสำคัญมากกับเนื้อหาเกี่ยวกับท้องถิ่น สอดรับกับ จุดประสงค์และปณิธานของความเป็นหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นดังที่ นักวิชาการนำโดยบ็อบ แฟลนคลิน (Franklin, et al., 2006, 134-136) และ (Chawalatawat, 1999) ระบุว่าหนังสือพิมพ์จะต้องเน้นเนื้อหาเกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเองและเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น แต่อย่างไรก็ตามหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นยังมีเนื้อหาที่สะท้อนความเป็นสื่อพลเมืองที่น้อย โดยข่าวมีเพียงร้อยละ 2.88 บทบรรณาธิการร้อยละ 14.70 และบทความ/บทวิจารณ์/คอลัมน์ร้อยละ 7.30 ในการพัฒนาไปสู่ความเป็นสื่อพลเมือง ซึ่งผูกพันกับชุมชน เน้นเสนอเรื่องราวจากแง่มุมของชุมชนและกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการพัฒนา (Rosen, 2000, 680 ; Glasser, 1999, 8-10 ; MIT Center for Civic Media, 2016) หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเชียงใหม่ควรดำเนินการตามแนวทางดังต่อไปนี้

ประการแรกจะต้องเพิ่มสัดส่วนของแหล่งข่าว/แหล่งที่มาของข้อมูลที่มาจากนอกภาครัฐ/ราชการ ให้มากขึ้น อันได้แก่ ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน นักวิชาการ กลุ่มประชาสังคม ฯลฯ เพื่อสะท้อนมุมมองจากล่าง ขึ้นบน (Bottom-up Approach)

ประการที่สองจะต้องมุ่งเสนอประเด็นที่เป็นปัญหาของชุมชนท้องถิ่นเชียงใหม่อย่างเข้มข้นและต่อเนื่อง เช่น ปัญหาหมอกควัน ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาขยะล้นเมือง ฯลฯ เพื่อกระตุ้นให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไข

ประการที่สามจะต้องนำพลังของสื่อใหม่เข้ามาใช้ให้มากขึ้นโดยเฉพาะการใช้สื่อสังคมออนไลน์ มากไปกว่าการพึ่งพาเฉพาะช่องทางเว็บไซต์และหนังสือพิมพ์ฉบับกระดาษ (Printed Media) เพื่อให้เข้าถึงประชาชนได้กว้างขวางขึ้น

ประการที่สี่จะต้องเข้าถึงชุมชนท้องถิ่นให้มากขึ้น ซึ่งสามารถทำได้หลากหลายวิธีการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปิดให้เข้ามามีส่วนร่วมในการรายงานข่าว ด้วยการเป็นนักข่าวพลเมือง (Citizen Journalism)

สรุป

สื่อท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการให้ข้อมูลข่าวสาร และกระตุ้นให้ประชาชนตื่นตัว มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น แต่หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นประสบปัญหาที่เป็นปัจจัยถ่วงรั้งทั้งภายในและภายนอก ทำให้ไม่สามารถทำหน้าที่สื่อมวลชนที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนท้องถิ่นได้ แม้ว่าการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าประชาชนยังมีความคาดหวังสูงต่อบทบาทการทำหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ทั้งนี้การพัฒนาหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นให้เป็นผู้พลเมืองซึ่งผูกพันใกล้ชิดกับชุมชน เป็นทางเลือกหนึ่งในการพลิกฟื้นวิกฤติความตกต่ำของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เพื่อให้กลายเป็นสื่อที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน และสะท้อนความคิดเห็นจากชุมชนไปสู่เวทีสาธารณะ ซึ่งจะต้องปรับเอาพลังของสื่อใหม่โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อสังคมออนไลน์เข้ามาใช้ประกอบด้วยเพื่อให้สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่กว้างขวางขึ้น เพราะประชาชนที่มีพฤติกรรมมารับสื่อที่เปลี่ยนไปโดยเคลื่อนย้ายจากการอ่านสิ่งพิมพ์ไปเป็นสื่อออนไลน์มากขึ้น ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาต่อไปเกี่ยวกับการใช้สื่อใหม่เพื่อรายงาน/รณรงค์เพื่อระดมพลังในการแก้ไขปัญหาท้องถิ่น

การวิจัยครั้งนี้ได้เสนอทางเลือกในการพัฒนาสื่อท้องถิ่นให้ใช้แนวคิดความเป็นสื่อพลเมืองซึ่งผูกติดกับท้องถิ่นไปใช้เพื่อฟื้นฟูกิจการของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ซึ่งในอนาคตจะต้องมีรูปแบบทั้งที่เป็นฉบับกระดาษ เว็บไซต์ และผ่านเครือข่ายสื่อสังคมออนไลน์

References

- Apawatcharoot, D. (2016). Campaign to raise public awareness and to change public policies vis-à-vis Chiang Mai. Retrieved September 23, 2016 from <http://kb.hsri.or.th/dspace/handle/11228/1834>. [in Thai]
- Boonsiriphan, M. (2007). Introduction to journalism: Philosophy and concept. Bangkok: Thammasart University Printing [in Thai]
- Chaiwongkaew, T. (2008). Bunyarit Tulapungng: From the land of mountain to Doi Intanon. Retrieved September, 2, 2016 from <https://blogazine.pub/blogs/thanorm>. [in Thai]
- Charoenmuang, T. (2007). 100 years of Thailand's local governance from 1897-1997. (6th ed.). Bangkok: Kobfai printing. [in Thai]
- Chawalatawat, P. (1999). Local media reform: Participatory strategies and to let locals to be autonomous according to the constitution. Bangkok: Double Nine Printing. [in Thai]
- Civic Practices Network. (2016). Civic Journalism. Retrieved October 18, 2016 from <http://www.dse.vic.gov.au/effective-engagement/toolkit/tool-civic-journalism#1>
- Cronbach, L. J. (1970). Essentials of Psychological test. (5th ed.). New York: Harper Collins.

- Department of Provincial of Administration. (2006). **Demographic statistic**. Retrieved June 21, 2006 from http://stat.dopa.go.th/stat/statnew/upstat_m.php. [in Thai]
- Franklin, B. ; Hamer, M. ; Hanna, M. ; Kinsey, M. & Richardson, J. (2006). **Key concepts in Journalism Studies**. New Delhi: Vistaar Publication.
- Glasser, T. L. (1999). The idea of public journalism. In T. L. Glasser (ed.), **The idea of public Journalism**. (pp. 3-18). New York: Guilford Press.
- Glover, M. (1998). Looking at the world through the eyes of...: Reporting the local in daily, weekly and Sunday local newspapers. In B. Franklin & D. Murphy (Eds.). **Making the local news: Local Journalism in context**. (pp. 117-124). London: Routledge.
- Hargrove, T. ; Miller, J. & Stempel III G. (2011). Study compares print, online use of metro, community newspapers. **Newspaper Research Journal**. 32 (1), 84-89.
- Hass, T & Steiner, L. (2006). Public Journalism: A reply to critics. **Journalism**. 7 (2), 238-254.
- Holsti, O. R. (1969). **Content analysis for social sciences and humanities**. MA: Addison-Westley Publishing.
- Kaewthep, K. (2009). **Media analysis: Concept and technique**. Bangkok: Paappim Pringing. [in Thai]
- Kaviya, S. (1983). **Local newspaper concept**. Bangkok: Thammasart University Printing [in Thai]
- Matichon Online. (2016). **Media reform vs solutions to Thai society**. Retrieved November 30, 2016, from <http://www.matichon.co.th/news/372386>. [in Thai]
- MIT Center for Civic Media. (2016). **Defining civic media**. Retrieved June 2, 2016 from <https://civic.mit.edu/about>.
- Nielsen, R. K. (Ed.). (2015). **The decline of newspapers and the rise of digital media**. London: I.B.Tauris.
- Noomnon, S. (1987). Meaning and significance of printed media. In **Introduction to printed media**. (pp. 1-88). Nontaburi: Sukhothai Thammathirat Open University Printing. [in Thai]
- Rosen, J. (2000). Questions and answers about public journalism. **Journalism Studies**. 1(4), 679-682.
- Sthapitanonda, P. (2014). **Communication research methodology**. (7th ed.,). Bangkok: Chulalongkorn University Printing. [in Thai]
- Suwannapong, B. (2016). **Positions and roles of Thai local newspapers**. Retrieved May 31, 2016, from http://www.tja.or.th/index.php?option=com_rokdownloads&view=folder&Itemid=27&id=733. May 31, 2016. [in Thai]

-
- Thai Publica. (2016). **Thai printed media industry: Closed magazines, decline newspapers and 25% decrease in book sale**. Retrieved August 8, 2016, from <http://thaipublica.org/2016/01/print-1/>. [in Thai]
- Tutchanok, D. (1994). **Chiang Mai daily newspapers and agenda setting on development topics**. Thesis, Master of Commutation Arts, Chulalongkorn University. [in Thai]
- Yamane, T. (1973). **Statistics: An introductory analysis**. New York: Harper & Row.